

V R T E C .

Časopis s podobami za slovensko mladino
s prilogo „ANGELČEK“

Štev. 3.

V Ljubljani, dne 1. marca 1912.

Leto 42.

V spoznanju.

O, kakó lepo je bilo,
ko v očeh je ležal sen,
ko pred nami je življenje
bilo kakor dan meglen.

Hrepenenja — kot sokoli
kvišku so se dvigala,
srca žarke plameneče
vzorov so prižigala.

Dan zazoril je pred nami,
razpršile se megle —
kot popotniku v puščavi
nemo nam oči strme.

Saturnin.

Le upaj!

Zopet so priplule sanje
v dušo koprnečo,
zopet so mi osvetlile
v dalji mojo srečo.

Ali te bom kdaj dosegel,
tiha, jasna sreča?
Bo li žarke tvoje pila
duša mi drhteča?

In jaz gledam jo zamaknjen,
lice pa smehlja se,
kakor da je že dožilo
one srečne čase.

Morda tudi ne. A, srce,
ti le ne obupaj:
saj je srečen že, kdor upa ...
Ah, srcé, le upaj!

Vekomir.

Ob Nilu.

(Piše F. K. Gregorec.)

oncem septembra je bilo, toda afriško sonce je pripekalo mnogo hujše kot pri nas o sv. Jakobu. Ob vežnih vratih našega hotela je visel v senci toplomer. Zjutraj ob šestih, ko je pri nas že slana belila travnike in je vas zeblo za nohte, je stalo ondi živo srebro čez dvaindvajseto Celzijevo stopinjo, in popoldne ob dveh je doseglo trideseto. Ako je bilo že v senci tako vroče, si lahko msilite, da je bilo na solncu skoro neznošno. Toda mi nismo bili mnogo na solncu. Ako smo se kam namenili, smo se vozili v pokritih vozovih; naše ogledovanje se je pa vršilo navadno v dvoranh ali vrtovih.

Naj vam opišem danes dvoje naših prezanimivih ogledovanj.

Prvo nas je povedlo v starodavne čase egiptovske zgodovine, namreč v zgodovinski muzej; drugo pa v zverinjak, ki nam je predočil skoro vse živalstvo vroče Afrike. Velikanska in prostorna stavba je muzej v Kahiri. Notri je pa čuda stvari iz vseh dob egiptovske zgodovine. Poleg predmetov iz Mozesovih časov se nahajajo tam starine zaznamovane z znamenjem odrešenja, s sv. križem, torej iz časa po Kristusu.

Ako ste kdaj kaj premišljevali, se vam je gotovo zdelo čudno, odkod se vé, kaj se je godilo v tako starih časih, na tisoče let pred Kristusom. Glejte, vse to so oni stari narodi napisali, ker se jim je moralo že zdeti imenitno, da bi zvedeli tudi njih potomci o njihovih poglavarjih in slavnih delih. Vse te napise, ki se nahajajo napisani na starih spomenikih, sosebno pa na krstah, so učeni možje premotrili in razvozljali, da zdaj vedó vse, kar so predniki pred tisočletji napisali.

V kahirskem muzeju je vse polno takih staroegiptovskih napisov. Sosebno prav mnogo je starih grobov, ki so popisani okroinokrog od vrha do tal. V enem takem grobu smo videli faraona Ramzesa II. še dobro ohranjenega. Temnorjavo je njegovo obličje in take barve tudi njegove drobne roke. Egipčani so bili pravi mojstri v maziljenju mrtvih trupel, da se ohranijo skozi tisoč in tisoč let.

Razen mrljških rakev so v premnogih dvoranh razvrščeni starodavni predmeti, kot: orodje, lišp, slike, igrače in drugo. Vse je zanimivo, mnogo silno dragoceno. V pritličju so razvrščeni pó več metrov visoki kipi starih božanstev, faraonov in njih kraljic. Z veseljem sem zapustil to hišo stare umetnosti posebno zato, ker pri vsem svojem skrbnem opazovanju nisem naletel pri vseh brezštevilnih kipih in slikah na prav nič izpodtakljivega. Mislil sem si: Stari Egipčani brez luči svete vere tako nedolžnospodobni; pri nas pa — v strogo katoliški deželi — pa naletiš za vsakim vogalom — ne le v mestu, temveč že tudi po kmetih — na nespodobno sliko, nesramno razglednico. O, ti poganski narod, kako visoko stojiš nad nami, ožarjenimi z vzvišeno lepoto krščanske nravnosti!

Onkraj Nila ob cesti, ki vodi k piramidam, je zverinjak, velik obzidan vrt. Med drevjem in grmovjem vodijo bele steze, ob njih pa so mrežaste ograje ali tudi mala poslopja z raznovrstnimi živalmi vroče Afrike. V par urah sem se tu naučil več prirodoslovja, kot par mesecev v šoli. Takoj pri vходу nas pozdravi s svojim čebljanjem živopisana družba. Vsepolno papig in drugih ptičev se giblje semtertja. Verižice na nogah jih seveda vedno spominjajo, da niso proste, četudi je nad njimi jasno nebo in drevje in zelenje naokrog. In njihova obleka: živordeča, da naj se skrije makov cvet; ondi zopet zelena bolj kot bukovina; modra, da se kosa z jasnim nebom in ga prekosi. Ko bi stopil naš petelin med to pestrooblečeno družbo, zdelo bi se, da je pravi revež v delavni obleki.

Dalje ob poti nas pozdravi žirafa, dober meter dolga, toda s svojim vratom do pet metrov visoka žival. Prav lahko bi nam, ko bi šla mimo hiše, pri oknu v prvem nadstropju voščila dobro jutro. Nekoliko dalje se izprehaja noj, pravi gizdalin. Saj je pa tudi lahkovitkih nog in vratu, visok poldrug meter, dobro rejeni život pa odet s perjem, ki se plačuje s stotaki. Drugje se je izkopal iz svoje kolibe nosorožec; menda je bil še mlad, ker je bil visok le kak meter, toda na svojem nosu je imel nastavljena kar dva rožička.

Pridemo do drugega poslopja, tam pred vrati se je premikal kaj hitro poveznjen velik koščen pehar, izpod katerega nas je radovedno ogledovala primerno mala glavica in ob straneh hitro stopicale štiri črne nožice. Želva črepaha namreč se je čudila nam daljnim obiskovalcem.

Zopet dalje naprej je ležal vznak kar na solncu mlad, meter dolg krokodil in spal kot kosec v opoldanski senci. Bil je še menda mlad, kajti nedaleč proč se je videlo iz ribnika dvoje mrcin, dolgih po štiri metre. Le škoda, da se je videlo le semtertja nekoliko hrbta. Mikalo me je, ako bi imel pri sebi kak drog, da bi bil dregnul lenuha pod rebra, da bi ga mogel videti popolnoma. Toda solnčnik je bil prekratek. Morda je bilo bolje tako, ker nemara ni dobro s krokodilom skupaj pihati kaše.

Manjše vrste kuščar je pa kameleon. Pravijo, da izpreminja barvo, kakor hoče. No, nam ni hotel pokazati te svoje umetnosti. Stisnjen na steno nas je ogledoval škilasto, oblečen v čisto navadno rjavo obleko.

Dalje so po vrsti v zamreženih prostorih drobne antilope in urne gazelice, vsakovrstne opice, kenguru s svojimi malimi prednjimi nogami, ki jih skoro ne rabi nič, ker si pomaža naprej bolj z zadnjimi. Zopet drugje nas pozdravi divji prešič: dva grozna okla mu štrlita iz spodnjih čeljusti, kar ne daje posebno prijaznosti njegovemu itak s samimi rožički porastlemu licu.

Kar strah nas je bilo, ko smo gledali različne kače in ostudne vodne pošasti. Tudi hiene in šakali nas niso sprejeli prijazno. Za njimi pa so se vrstili raznovrstni orli in jastrebi in drugi gospodarji zraka in podnebja. Pred njimi naj se gredo solit vsi naši zrakoplovci s svojimi letalnimi stroji in drugo ropotijo.

Posebno palačo ima pa lev, kralj živali in zverin, z drugimi enakimi velikaši: tigri in leopardi. Menite, da nas je pogledal, ko smo ga prišli pozdravit. Niti ganil se ni in niti trenil z očmi, ko sem šel mimo njega.

Veseli lepega užitka smo sedli ob mraku na tramvaj in se vozili ob Nilu proti domu. Ob ti vožnji sem opazoval nagajivost in drznost arabskih fantinov. Skakali so na električni voz, ko je vozil v največjem diru. In ko jih je spodil izprevodnik spredaj dol, so počakali ob vozu in skočili zadaj gor. O, ti so pa še bolj tiči kot vi, četudi ste urni in poskočni.

(Konec prihodnjič.)

Zimska povestica.

(Spisal Jos. Vandot.)

2.

Lepo je prasketal ogenj v peči. Noč je objemala zemljo, zimska noč, polna velikih, jasno žarečih zvezd. V hiši pri Dolinarju pa je bilo prijetno toplo. Pri mizi je sedela Dolinarjeva mati in pridno šivala. Medlo je svetila svetilka na mizi in je komaj, komaj razsvetljevala izbo. Pridno je šivala Dolinarjeva mati; a mala Metka je že ležala v gorki posteljici in je sanjala. —

Glej, spet se je zbudil za belimi snežniki dan. Spet je mrzlo, da je ubogi šolarček v strahu, da mu ne zmrznejo skeleča ušesa. A Metki ni mar tega. Mamica jo zagrnejo v toplo, volneno ruto, in Metka si natakne debele rokavice. Prime krnjave sani za krivine, pa se napoti v tihi, zasneženi gozd po drva. Pride do kupa, a glej — tam stojé spet tri srne, pa jo gledajo z velikimi, žalostnimi očmi.

»Oj, srnice, oj, ubožice!« jih nagovori Metka. »Kaj ste lačne? Kaj vas zebe, ker nimate gorkega kožuščka, niti tople, volnene rute? Oj, srnice, oj, ubožice!«

A glej — srne pokimajo, pa dejo prav lepo in razločno: »Prav praviš, Metka, ljuba Metka. Hudo nam je pozimi, in nihče se nas ne usmili. Trepečemo noč in dan v hudem mrazu, in lakota nas muči. Hudo nam je, Metka, hudo.«

Pa se zasmilijo Metki uboge živalce. Poboža jih po mrzlih glavah in jim reče: »Oj, srnice, oj, ubožice! Rada bi vam pomagala, a ne morem, ker sem sama sirota. Glejte, že dolgo je tega, odkar so mi umrli dobri očka. Zdaj sva pa z mamico sami . . . Sirota sem, srnice — ubožice! Oj, tako bi vam rada pomagala, a ne morem.«

Spet pokimajo srne, pa rekó: »Verjamemo ti, Metka, verjamemo. Zlato je tvoje srce in polno dobrote. Zato te pa povabimo danes s sabo. Glej, sredi vsake zime nam napravi naša dobra vila pojedino, da vsaj za en dan pozabimo bridko bedo, ki nas tare dannadan. Pojdi z nami, Metka, ker ti je srce zlato, in nikar se ne boj! Vesela te bo vila, pa ti bo stisnila roko. Kar pojdi z nami!«

In Metka se ni obotavljala. Šla je za srnami preko visoko zasneženih trat. Solnce je ravno pokukalo izza škrbastih gor in je razsulo na mrtvi gozd stotisoč žarečih biserov. Veje gozdnih dreves so se svetile v migljajočih lučkah kakor božično drevesce sredi svete noči. Takrat pa so pripele srne do velike skale. Z nožicami so potrkale nanjo. Hipoma se je razdelila skala, in pokazalo se je zlato začinjalo. Pomignile so srne mali Metki, ki je stala pred začinjalom in je od začudenja sklepala roke.

Stopila je Metka za srnami skozi začinjalo. Prišla je v veliko dvorano, ki je bila svetlejša nego beli dan. Začudena je postala pri vhodu, pa se ni upala naprej. Glej, kamor se je ozrla, povsod samo veselje in radost. Tu se čuje glasno ptičje žgolenje, in vsepolno gozdnih živali po dvorani. Tam gori ob steni pa frfota ponosni kraljevi orel. Ne boji se ga danes divji golob, ampak se stiska k njemu, kakor bi bila največja prijateljca. Tu se ziblje jastreb; obdaja ga jata sinic in vrabcev; pa čebļajo veselo, kot bi vladal med njimi vedno največji mir. Po dvorani pa hodi dolgouhi zajec in zbija šale, da se mu smeje vse po širni dvorani. Ne boji se nikogar, niti divjega orla, ki se ziblje nad njim. Kraj zajca pa hodi striček jazbec in vzpodbuja svojega kuma. Podlasice, kune, lisice in lisjaki — sploh vse gozdne živali kar mrgolé tam po dvorani. Gleda Metka to vse okrog sebe in se čudi. Naposled pa zagleda še celo kosmatinca-medveda. Tam gori na odru sedi. Z eno taco drži dolg in širok bas, z drugo taco pa drgne lok ob debele strune, da zveni lepo in ubrano po širni dvorani: dijum-dijum-dijum . . . Ta hip pa zagradi striček-lisjak tetko-lisičico, pa zaplešeta veselo, da se smeje dolgopeti zajček na vse grlo: »Hehehé . . .« Kum jazbec pa ga cuka za dolgo uho, pa se krohota hripavo: »Hohohó . . .«

Metki pa se zdi to tako kratkočasno, da se ne more zdržati smeha. »Hihihi,« se zasmee in tleskne z rokami. Takrat pa stopijo k nji srne. »Pojdi z nami,« rekó. »Kmalu se prikaže jasna vila, pa ti stisne roko.«

»Pa kje je zdaj?« se začudi Metka. — Žalostno pokimajo srne in dejo: »Da, gostovanje je že minilo. Me smo ga zamudile, ker smo čakale v gozdu nate. A nič ne de — samo, da smo pripeljale tebe sem v dvorano, da vidiš to krasoto.«

Zasmilijo se Metki srne. Pogleda jih žalostno in hoče izpregovoriti. A takrat jo zapazijo živali. Od vseh strani ji kličejo glasno: »Dober dan, Metka, oj, dober dan!« — Še celo medved neha igrati, pa zamomlja, da se strese vsa dvorana: »Dober dan, Metka!« — Striček lisjak pa popusti tetko-lisičico. Pokloni se Metki in ji vošči s sladkim glasom: »Dober dan, Metkica!«

Toda hipoma nastane po dvorani grobna tišina. Na odru se prikaže vila. Oblečena je v vijoličasto obleko. Njen obraz je mil in dobrotljiv. Venec rdečega ravšja se ji sveti v laseh, in vila se smehlja sladko in dobrotljivo. Roko dvigne, pa izpregovori s srebrnim glasom: »Pojdite, drage živalce, v širni gozd pojdite! Nikar se ne bojte! Ne bo vas končala hudobna zima. Kmalu bo izginila, in prismejala se bo zlata pomlad. Veselje bo prišlo k vam in radost. Zato se ne bojte! Ampak trpite voljno mraz in

glad in si mislite, da izza snežnikov že gleda zlata pomlad . . . Pojdite, zlate živalce, v širni gozd pojdite!»

Tako je rekla vila. Živali so se obrnile in so izginile kar naenkrat. V dvorani je ostala samo še Metka s tremi srnicami. Gledala je Metka v zlato vilo in se je kar nagledati ni mogla. A že je stopila vila k nji. Za roko jo je prijela, pa ji je dejala: »Zlata deklica si, Metka, in tvoje srce je dobro. Prijateljica si drobnih srn; zato pa vem, da jih ne pozabiš nikoli. Zlata deklica si, Metka.«

In vila je pobožala malo Metko, in srnice so se stisnile k nji. Prijetno je bilo Metki v srcu in tako sladko, ko jo je pobožala krasna vila. Zardela je in je povesila oči. A ko se je čez trenutek ozrla okrog sebe, se je začudila. Izginila je hipoma svetla dvorana, in izginila je krasna vila, in tudi tri srne so izginile. Metka pa je stala sredi gozda kraj visoko naloženih sani. Čudno se je zdelo Metki vse to. Mela si je oči in se je ozirala na vse strani. A svetle dvorane, zlate vile in drobnih srn ni bilo nikjer! — »Hm, hm,« je zmignila Metka z glavo, »hm hm, kaj je bilo pa to?«

A ni vedela odgovora. Vpregla se je v krnjave sani in jih je vlekla iz gozda. Tam gori na bregu pa se je vsedla zopet odpred, in sani so zdrčale naglo kot veter navzdol. A Metka je bila zamišljena. Ni pazila na ovinke in pri prvem mecesnu je pozabila ridati. Prevrogle so se sani, ki so zaделе v mecesen, in Metka je odletela daleč v zmrzli sneg.

»Oj, oj!« je zavpila prestrašeno in je hotela skočiti kvišku. Takrat pa je odprla oči in se je prebudila. Začudeno se je ozirala okrog sebe. In videla je, da leži v gorki posteljici in da je samo sanjala . . .

3.

Zopet se je oblekla Metka gorko, in zopet so jo ovili mamica z gorko, volneno ruto. Zopet je nataknila na roke debele, tople rokavice. Stopila je vun v mrzlo zimsko jutro, da odide po drva. Po glavi pa ji še vedno hodi sen, ki ga je sanjala ponoči. Oj, uboge srnice, ki morate prezebati in stradati v širnem gozdu! Oj, uboge srnice! . . . Smilile so se mali Metki, ko je premišljevala že vse jutro njih žalostno življenje. Oj, da bi imela Metka živeža, pa bi ga rada delila z njimi! A Metka nima ničesar. Če deli z njimi ta mali košček kruha, ki ga dobi za zajutrek? Oj, premajhen je, in niti ene srnice ne potolaži. O, uboge srnice!

Mislila je Metka tako. Žalostno ji je bilo pri srcu, ko je prijela za krivine. Pa takrat je prišel mimo dobri sosed. Jezen je bil njegov obraz, ko je stopil k Metki in jo je nagovoril z osornim glasom: »Aha, tu je ptičica! Čakaj, ti že pokažem! Pa me je hotel spak včeraj povoziti. Oj, da nisem skočil v sneg, na, pa bi hodil danes brez nog po svetu . . . Čakaj, ti smuljčica! Ušesa ti navijem.«

»Hihi,« se je zasmejala Metka veselo. »Striček, le navijte jih, če jih morete in če jih najdete. Za debelo ruto so skrita — hihihi.« — »Glej jo, glej!« reče dobri sosed, pa se zasmee na glas. Tedaj pa šine Metki dobra misel v glavo. Ni se več smejala, ampak je rekla žalostno:

»Striček, o ubogih srnah se mi je sanjalo danes. Joj, kake revice so, striček! Nimajo živeža, in zebe jih, striček, joj, tako zebe! In meni se smilijo, uboge srnice se mi smilijo, ker nimajo živeža, in jih tako strašno zebe.«

»Ahm,« je dejal sosed, pa se je namuzal. Ej, dobro je vedel, kam meri mala Metka, in zato mu je ugajala vesela, dobrosrčna deklica. »Počakaj malo — takoj pridem,« je rekel nato in je odšel na dvor. Kmalu se je vrnil s šopom sena in ga je položil na Metkine sani. »Tu imaš nekaj, pa daj svojim ubogim srnicam,« je dejal.

»Ojoj!« se je razveselila Metka in je poskočila od veselja. A dobri sosed je odšel naglo domov; kajti bil je prepričan, da mu pade mala deklica v velikem veselju še okrog vratu. Take zahvale pa ni maral dobri sosed. Zato je tudi odšel.

Veselo je prepevala Metka, ko je vlekla sani v gozd. Ko je dospela tja gor, je stopila v grmovje, pa je natresla sena po tleh. In glej — kmalu so stopile srne iz gozda. Zagledale so seno in so pričele takoj pobirati. Nedaleč od njih je pa stala Metka. Radostno je gledala, kako so mulile srnice seno, in se je smehljala veselo.

»Srnice, oj, uboge srnice!« je govorila venomer. Srnice pa so jo pogledovale z velikimi, hvaležnimi očmi in se je niso bale. In čudo — ko so pobrale vse seno, je stopila največja tik pred njo. Pogledala jo je hvaležno, da se je Metki srce kar tajalo. Dvignila je Metka roko, pa je pobožala srno po glavi. Ni se je bala srna; sklonila je glavo in je pustila mirno, da jo je božala deklica.

»Srnica, uboga srnica, kako te zebe!« je govorila Metka. »A ne bodi žalostna! Kmalu pride pomlad, kmalu. In potem ti bo dobro, uboga srnica.«

Pogledala jo je srna, potem pa je hitela k sestricama. Še enkrat so se ozrle na malo deklico; nato so pa odbrzele v goščavo. Vsa vesela je bila Metka. Glasno je prepevala, ko je nalagala drva na krnjave sani. Še mar ji ni bil mraz, še mar ji ni bila zima, ki je ležala težko nad zažorskim svetom. Prepevala je Metka, pa je nalagala drva na sani.

Solnce je ravno pogledalo izza visokih snežnikov, ko je Metka delo dovršila. Zvlekla je sani iz gozda. Tam gori nad bregom je pa postala in se je ozrla na polje. Glej, kamor so ji pogledale oči, povsod so se lesketali demanti, da ji je kar jemalo vid. »Juhuj!« je zavriskala Metka. Vsedla se je odspred na sani in jih je pognala z nogami. In zdrknile so sani in so bežale kakor veter po bregu navzdol.

A Metki se ni zgodilo nič žalega. Kajti dobro je znala danes ridati sani in je pripeljala srečno in veselo drva domov . . .

Petero čutov.

Mati.

(Povest. — Spisal Cvetinomirski.)

III.

Dihljali so topli južni vetrovi, mehki, božajoči in opojni. Solnčanec na holmu je že vriskal v čistem pomladanskem veselju in njegova pesem se je razlegala daleč naokoli. Zabučali so iz daljave gozdovi in so zahrumeli razposajeno, odzdravljali so zgodnji pesmi zelenečega holma . . .

Vinogradi po bregovih so zadihali svobodno in prosto v pomladni zrak. Klilo je iz zemlje z novo silo; breskve med trtami so vzcvetele z živimi, rožnonadahnenimi cvetovi. In vrtovi in zelniki kraj brajd so se vzbudili iz dolgega zimskega spanja. Pomlad, krasna in dehteča, je objela cel holm in vso pokrajino . . .

Dan za dnem je romal Hinko v šolo, po poti navzdol, po dolini v trg. Njegov obraz je postal poln in njegove oči nenavadno žive. Suho telesce se je povzpelo — kakor tanka jelka je stopal dečko med svojimi součenci. V šoli se je učil pridno; njegov razum in njegova bistrumnost sta ugajala učitelju nadvse.

Doma je veselila Hinka najbolj koza. Gonil jo je na sosedov pašnik, kjer je pasel tudi nerodni Polde domačo kravo. Tu je sedel Hinko na mahu in je prepeval predse. Koza se je pasla in je trgala travo; prijetno je zvončkljalo pod njenim vratom. Hinko je zrl s holma navzdol v dolino; gledal je na mirno reko v daljni daljavi in si je mislil čudne in strašne reči o nji . . .

Solnce je pripekalo toplo in gorko. Vsa pokrajina naokoli je kípela in drhtela od njegovih poljubov. S holma je bil razgled tako lep, da je strmél Hinko po cele ure v tisti svet, ki se je odpiral za dolinami in za dobravami. Bele cerkvice vrhu gôr so se lesketale v lepi, svetli luči — Hinku se je zdelo, da ga vabijo in mu šepečejo . . .

Kadar se je naveličal Hinko koze in pašnika, je vzel šolsko berilo in je čital. Tudi si je bil izposodil v šoli majhno, zlatoobrezano knjižico, v kateri so bile pesmi. Hinku je utripalo srce, ko jih je bral — tako so ga ganile vedno te pesmi. Največ jih je bilo pobožnih, veliko tudi takih, ki so opevale materino skrb in ljubezen.

Sedel je tako in čital je, sladka zavest se je budila v njegovem srcu. Čital je pesmi še enkrat in še enkrat, končno jih je znal skoro na pamet.

Pokazal je nekoč te pesmi materi in jih je bral glasno. Matí je poslušala in zrla dečka s svojimi tihimi, milimi očmi; pobožala ga je.

»Otrok, glej, da boš vedno tako dober . . . Te pesmi so zares čisto zlato . . .«

Hinko je vzel lepega, jasnega dne papir in svinčnik, stopil je v hlev po kozo in jo je gnal na pašnik.

Gorko je bilo in prijazno. Prvi zvončki so poganjali iz zemlje. Ves breg je bil poln trobentic in dehtečih vijolic, poln zelene, sočne trave, ki jo je mulila koza. Po zraku je plulo nemirno nekaj rumenih citrončkov, vsi veseli, kakor pijani; zamahovali so nalahno, frfotali, obletavali cvetke, pa letali živo in poredno naprej.

Hinko se je vsedel in je gledal v dolino.

Čudna, neizmerna ljubezen je prešinila njegovo srce. V spomin mu je prišla mati, stara, vela, izmučena. Spomnil se je, kako dobra je do njega in koliko trpi samo da preživi njega in Milko. Kakor velik bel angel je vzplavala njena podoba pred njim, oči proseče in vdane, lica kakor sneg, vsa draga in dobra . . . Hinku je bilo milo pri srcu, zajokal bi bil od prevelike sreče: mater ima — in vendar, kolikokrat se ni zavedal tega tako, kakor bi se bil moral!

Hrepenenje v njegovi duši in ljubezen do matere sta se spojili v tiho pesem, ki je prekipevala v njem. Tiščal je v roki svinčnik in je pisal . . .

Ko je prebral doma v izbi pred materjo svojo prvo pesmico, so se materi udrle solze po licih, in zajokala je.

»Hinko! Bog te obvaruj v življenju!« so šepetale njene ustne, in hvaležen pogled je zatrepetal na njegovem obrazu . . .

S šolo si je bistril Hinko vsak dan bolj svoj nenavadni talent. Zdaj-pazdaj je zložil še kako pesem in jo je pokazal gospodu učitelju. Vsi so se čudili, in gospod učitelj je ob neki priliki omenil, da bi bilo dobro, če bi šel Hinko v mesto študirat. Tisti dan je pritekkel Hinko ves zasopel in potán domov k materi.

»Mati, mati! — V šolo bom šel, v mesto bom šel . . .«

Njegova lica so žarela kakor v ognju, in kakor iskre so se mu bli-skale oči.

Mati je omahnila na stol in si je položila roke v naročje.

»Kaj praviš? . . . V mesto?«

»Da, mati; v mesto, v šolo . . .«

»Kdo je to rekel?«

»Gospod učitelj . . .«

»Gospod učitelj? Res?«

Skoro prestrašeno je gledala mati nanj; ustne so se ji gibale kakor v molitvi, in lica so se hipoma zresnila in pobledela. Vstala je hitro in je odšla v kuhinjo, tesno in bolešno ji je nekaj leglo na dušo.

Gospod učitelj je še velikokrat pohvalil Hinka in je še velikokrat omenil, da bi bilo dobro, če bi mogli dati Hinka v mestne šole. Hinko je rad poslušal take stvari in končno je bil za trdno prepričan, da bo nekoč res še v mestu . . .

Dnevi so potekali po bliskovo, in nekega solnčnega delavnika je prišel po bregu navzgor na Solnčanec sam gospod učitelj. Klobuk je držal v roki in je zamahoval z njim, kakor da je dospel iz mesta na deželo, in v vetru so se mu vsipali lasje z glave na čelo in na oči. Svetál in vesel je bil njegov polni obraz. Oči so mu zrle zaupno in živo v svet. Zavil je

naravnost h Komanovim, žareč, bel telovnik z zlato verižico, visok, bleščeč ovratnik na sebi . . .

Mati je stala ravno v kuhinji v ponošenem vsakdanjem krilu in v ponošeni ruti. Pomivala je lonce in skledo.

Gospod učitelj jo je pozdravil s tankim, lepodonečim glasom:

»Dober dan, mati, dober dan . . . Zaradi fanta sem prišel sem gor . . .«

Ozrla se je mati in si je jela brisati roke ob predpasnik.

»Zaradi fanta?«

»Zaradi fanta, da!« je odgovoril učitelj in se je nasmehnil. »Mislil sem, da bi ne bilo napačno . . .«

Še vedno si je brisala mati roke ob predpasnik in je gledala učitelju v obraz.

»Kaj ste mislili?«

Učitelj se je udaril po kolenih in se je nenadoma glasno zasmel.

»Veste, vaš fant je glavica! . . . Kar v šolo z njim, ne bo vam žal.

Prihodnje leto bo star ravno deset let — naj gre, saj ima bister razum . . .«

Prenehal je in je zakašljajal.

Materi se je obraz stemnil in čelo nagubančilo.

»Kdo, za božjo voljo pa bo plačeval zanj? Par let bi že . . . toda vedno in vedno . . .«

Učitelj je strnil obrvi in je zamahnil ozlovoljen z roko.

»Ne stane toliko. Boste videli, da ne. — Seveda: vsak začetek je težak. A sčasoma se bo fant lahko sam prehranjeval z inštrukcijami. Na stara leta boste imeli pa mir. Saj je fant prav dobrega srca, kakor se vidi . . . Le v šolo z njim, takoj drugo leto!«

»Bomo videli, hvala lepa za vašo skrb,« je rekla mati, in učitelj se je poslovil.

Po klancu navzdol je zamahoval še vedno s klobukom in v solncu je bélel njegov ovratnik. Mati ga je opazovala skozi okno, dokler ji ni izginil izpred oči za ovinkom, med košatimi smrekami in mogočnimi hrasti ob cesti.

Čudna bolest in obenem strah sta se naselila od tistega dne v materino srce. Premišljevala je, ali bi bilo dobro, dati Hinka v mesto, ali ne. Toda odgovora si ni mogla najti. Hinko sam jo je vedno prosil, naj ga pusti v šolo, in zatrjeval ji je, da bo priden in da se ne bo pokvaril. Obetal ji je, da jo bo vedno tako spoštoval kakor doslej in da ji ne bo kopal z nehvaležnostjo preranega groba. Mati mu je verjela; saj je bil dečko res tako priden in dober, da si ni mogla želeti boljšega. In privolila je.

Hinko se je lepo razvijal. Iz prejšnjega slabotnega dečka je zrastel čvrst fantiček. Sanjal je sedaj na pašniku pri kozji le o mestu tam v daljni daljavi, kamor bo šel tako kmalu; o bogatih, učenih ljudeh in o lepem življenju, ki ga čaka za gorami, tam daleč za ono mirnotekočo reko, onkraj dolin in holmov in ravnin . . . Mati je delala na polju in Milka pri nji. Tudi Hinko je prignal dostikrat kozo na polje, da se je lahko pogovarjal z materjo. Menili so se o šoli, in mati je govorila:

»Glej, da se mi ne izpridiš, Hinko! . . . V mestu je dosti slabih ljudi, ki te bodo izkušali in te hoteli zapeljati v slabe tovarišije . . . Spominjaj se me vedno in moli zame. Tudi jaz bom molila zate, in Bog ti bo pomagal pri učenju.«

Dečko je poslušal materine nauke in jelo ga je biti strah pred prihodnostjo. Nenadoma si je predstavljal mesto in ljudi tam zunaj vse drugače kakor prej. Hudobni morajo biti pač ti gosposki ljudje in sovražni. Vse mesto je kakor veliko zmajevo žrelo, ki požira nedolžne žrtve . . .

Ko je Hinko tako mislil o mestu, je odgovarjal materi odkrito in ljubeznivo.

»Ne bojte se, mati! Učil se bom na vso moč in skrbel bom, da vam ne bo treba jokati zaradi mene. Tudi molil bom za vas vsak dan in k sveti maši bom hodil, kolikorkrat bom le mogel — cerkev se ne bom ogibal . . .«

S solzami v očeh je zahrepenela tedaj mati in je zaprosila:

»Bog daj, da bi bilo res, kar obljubuje . . . Daj, o Bog, da se mi ne izgubi, da se ne pokvari in ne izpridi, kakor se jih mnogo . . . mnogo . . .«

Mogočno je razlivalo solnce na polje svoje žarke in Solnčanec na holmu se je grel prijetno kakor maček na peči. V cvetju so bila drevesa, pomlad je kraljevala na zemlji. Peli so gozdovi in pela so srca od čiste, nekaljene radosti. Ves holm je bil poln prijazne in vabljlive pesmi, ki je drhtela in zvenela v opojnem ozračju.

Hinkovo življenje je zadobilo čisto drug, nov tir, ki se je vil kdovekam v neskončno daljavo . . .

Posedal je v vrtu, knjige v naročju, in je čital. Semintja je koval tudi pesmi — otročje stvari, ki jih je kazal potem materi. Nazadnje je nehal s pesmicami in se je rajši učil. Če je bil dan posebno solnčen in gorák, je šel po Solnčancu navzgor in nato nazaj, samo, da je bil na svežem zraku.

Milka je imela svojega bratca zelo rada in mu ni pravnič zavidala mestnih šol.

»Kajne, da mi boš pisal?« se je pošalila večkrat, in Hinko je zapazil dvoje vrst belih zob. Njena polt je bila voščenobela; oči so ji zrle tiho in mirno, brez izraza. Pomažala je vedno materi, znala je kuhati in vedla se je sploh kakor mlada, izurjena gospodinja. Hinko jo je ljubil prav tako, kakor ona njega in se ji je smejal . . . Smukala se je naglo po izbi, od mize do okna, od okna do duri, vsa polna opravkov, in njen voščeni obraz je kukal nekam poredno izpod stare materine rute, ko je pa pospravila po izbi, je stekla v vežo in iz veže v kuhinjo in še kdovekam, da se je le vrtela in gibala in kukala poredno v svet . . .

Toplega večera je prišla mati iz vasi in je bila v obraz vsa zagorela in tresla se je. Poiskala je Hinka in ga je poljubila.

»Tudi Podlogarjev Francek pojde v mesto v šolo . . . drugo leto kakor ti. Vidiš, ne boš sam.«

»Res?« se je začudil Hinko. »To bo lepo, zares lepo. — Saj sem si mislil že v šoli kaj takega. Vedno je lepo odgovarjal, in tudi radi ga imajo gospod učitelj.«

Mati je pomolčala.

»A Podlogarjevi so bogati. Ali ne veš, da je Franckova sestra Fini že učiteljica? . . . Tam na Kalu nekje uči sedaj . . . In Pepca? Samo ta je doma, glej . . .«

Hinko je bil drugi dan dolgo pri Podlogarjevih. V veliki, svetli sobi so sedeli za gladko mizo, ki se je kar šibila od krožnikov. Podlogar je pušil iz turške pipe. Francek je skakljal semintja, nemiren in živahen in se je vrtel okrog očeta. Pogovarjali so se o raznih stvareh, in Hinko je zapazil z začudenjem, da gledajo vsi postrani nanj. Pepca se mu je tudi smejala in se je enkrat nenadoma okrenila proti oknu. Ko je pogledala zopet Hinka, je ta videl, da so njena lica vsa rdeča in napeta od smeha, in da se njene oči pritajeno rogajo . . .

Končno se je poslovil in je odšel domov, kjer je potožil materi:

»Kako gosposko se nosijo! Skoro sram me je bilo med njimi. Tudi Francek, se mi zdi, ne govori nič več tako prijazno z menoj, kakor je govoril prej.«

Ko je videla mati, da ima Hinko lica objokana, je upognila glavo in mu je obrisala s predpasnikom solze z obraza.

»Vidiš, sinko, na gosposke ljudi se nikoli ne zanašaj! Oni živijo zase, ločeni od nas; mi pa smo reveži. Poglej, kako imam roke žuljave in raskave od dela!«

Še to in ono mu je povedala mati, in deček je vse njene besede globoko občutil . . .

Tedni so hiteli in hiteli so meseci. Ves čas se je pripravljala Hinko za šolo. Mati je hodila vsak dan na dnino, upognjena, glavo na prsih. Milka je pa delala doma sama na polju. Ko je bila mati zvečer v izbi, je velikokrat na tihem jokala. Hinko se je priplazil nekoč po prstih k nji, in zelo se ga je prestrašila. Nasmehnila se mu je prisiljeno, da bi otrok ne zapazil njenih solz. A Hinko je videl solze in hudó mu je bilo . . .

»Saj bom priden, mati! Nikar se ne bojte, molil bom za vas . . .«

Milo se je storilo materi ob teh besedah. Sklenila je roke in je dvignila oči proseče k njemu:

»Bog naj gre s tabo! Ne pozabi Boga, in On ne bo pozabil tebe in se bo usmilil tudi mene.«

Dvema, ki sem ju ljubil.

Moja stara mamica — Jerica ji je bilo ime — je bila oseba, ki sem jo poleg ateja in mamice najbolj ljubil v svojem življenju. In lju-bila je tudi ona mene. Če sem bil jaz doma in ona na dnini, ni prišla nikoli prazna domov. Ob palici je šla, in jaz sem jo zagledal že tam pri Goltetovih izza ovinka in sem ji tekkel naproti. Prijel sem jo za roko in sem skakal krog nje.

»Oj, le čakaj, ne boš tako skakal, ko ti bo tako, kakor je meni.«

»Kaj je vam hudo, mati?«

»Oj, ti ne veš . . .«

Ali pa v nedeljo. Hodila je vedno k deseti maši in potem je čakala nauka. Za opoldne je vzela po dva groška, če ju je imela, ali pa so ji ju dali atek. Včasih je obiskala pri fari sorodnico, Glažarjevo teto. In šele pod večer je prikramljala ob palici z vrstnicami. In ni je bilo nedelje, da bi mi ne bila pritrkala po pol žemljice — pomislite, cele pol žemljice meni, ki nisem videl belega kruha drugače kakor o svetem Božiču in o Veliki noči!

Stara je bila Jerica in je morala umreti. In čujte čudo! Umrla je na Štefanji dan dopoldne, in njen brat v Globočicah je umrl na božični dan popoldne. Pokopali so potem oba v isto jamo.

»Kaj takega se pa ne zgodi vsakih deset let,« so rekli ljudje, in je res.

Nimata spomenika na grobu. Kaj bi jima koristil? Čemu na grob kamenit spomenik? Da bi tlačil bele kosti? . . . A spomenik imata v mojem srcu, posebno ti mamka ga imaš, ki te ne more težiti, ki bo razpal, ko se vidiva v Sreči . . .

*

V kamrici je imela stara mamica svojo pisano skrinjo, ki ji je bil znotraj pokrov ves pokrit s podobnicami: ena je bila Marije z Žalostne gore z mrtvim Sinom v naročju; druga Marija z Bister, tretja z Brezij, četrta sveta Jera, babičina patrona, in še vse pisano drugih.

Poleg skrinje je stala postelja in pod posteljo jerbas z jajci, ki jih je babica skupovala, ko ni mogla več delati, da je dobila kak krajcar.

Tudi meni so se dopadla jajčka, tako lepo okrogla. Saj bi jih bilo treba samo še skuhati in pobarvati, pa bi bili pirhi. Zato sem šel nekoč, potegnil jerbas izpod postelje in se začel igrati z jajčki. Kdo bi bil pa mislil, da se ta spak tako hitro ubije! Kotal sem jih lepo po tleh, aj, ko je tako lepo teklo! Pa oj nesreče! Prevrnil sem v svoji nerodnosti stolček, pa je podrobil kakih šest jajc! Ni veliko — par grošev — a to je bilo babici veliko: ves dobiček in še več!

Okregala me je ženica, morda parkrat udarila, pa jajc le ni bilo! Hudo mi je bilo, ne ker me je morda bolelo, ampak ker sem videl, da je starica žalostna.

*

Dobra duša je bil moj boter — drugi, ki sem ga posebno ljubil. Niti hlač še nisem nosil takrat, ko je še živel. Hišo je imel na Dobravi, v vasi poleg naše vasi. Nizka je bila tista hiša, zidana iz kamnja in s slamnato streho. Tudi okna so bila nizka, pobeljena z apneno belo barvo, ki je vlekla na modro. Kakor bi poredno mežikala ta drobna okenca in kakor bi te vabili vedno bližje ti očki, se je zdelo. In iz njih teko še sedaj rano spomladi, čez celo poletje, noter do jeseni krvavordeče solzice — nageljčki, kot bi plakali za mojim botrčkom.